

رهبری منحصر به فرد امام خمینی

۱۹ بهمن ۱۳۹۹ ساعت ۱۷:۰۷

برخی از سخنان ایشان مانند این سخنش که «اکنون که ملت ایران بر سر دوراهی مرگ و حیات، و آزادی و اسارت، و استقلال و استعمار، و عدالت اقتصادی و استثمار واقع است... باید تا رسیدن به هدف، نهضت را هر چه شورانگیزتر ادامه دهد»، ۲ انگیزه مخالفین جهت مبارزه را دو چندان می نمود.

از رهبری به عنوان مهمترین رکن انقلاب یاد می شود. رهبر نقش مهمی در سازماندهی و بسیج مخالفان دارد و نوع مدیریت او عامل مؤثری در شکست و یا پیروزی انقلاب است. البته نقش رهبران انقلاب با توجه به نوع انقلابها و طیف تأثیرگذاری آن متفاوت است. بدین معنا که در برخی از انقلابها نقش رهبران بسیار پررنگ و تعیین کننده است و در برخی از انقلابها کمرنگ تر. بر این اساس نقش رهبری امام خمینی در پیروزی انقلاب را می توان نمونه ای از یک نقش منحصر، بی بدیل و پررنگ دانست که در تحقق پیروزی انقلاب جایگاه مهمی داشت.

آغاز رهبری امام و ویژگی های رهبری او

رهبری امام خمینی (ره) با قیام ۱۵ خرداد آغاز شد و از همان دوره باعث شد تا شبکه ای از افراد و گروه های سیاسی مختلف، پیرامون وی گرد آمده و به پشتیبانی از او بپردازند. اولین ویژگی امام، عزم راسخ در مبارزه با حکومت و به عبارتی آشتی ناپذیری ایشان با رژیم بود. او حتی با برخی از گروه های داخلی مخالف حکومت که در افراط و تفریط عقایدی به سر می برد، سازش ناپذیر بود. امام هیچگاه تسلیم سیاست بازی های معمول نگردید. از ابتدا چارچوب مبارزه را اسلام قرار داده بود. همه را به سوی اسلام خواند و سقوط رژیم سلطنت را توأم با استقرار حکومت اسلامی مدنظر داشت. به همین جهت کوچکترین همکاری و همگامی با گروه ها و دسته های دیگری که هدف یا غیراسلامی و یا انحرافی را تعقیب می کردند نداشت. ۱

این ویژگی امام و جاذبه رهبری ایشان باعث گردید تا نه تنها گروه های مذهبی بلکه بسیاری از گروه های غیرمذهبی نیز به او به عنوان رهبری مقتدر نگاه کنند. انتشار و پخش سخنرانی ها و صحبت های امام در رابطه با بسیاری از مسائل سیاسی از جمله مبارزه با وابستگی رژیم به استعمارگران توانست افراد و گروه های زیادی را پیرامون وی گرد آورد. برخی از سخنان ایشان مانند این سخنش که «اکنون که ملت ایران بر سر دوراهی مرگ و حیات، و آزادی و اسارت، و استقلال و استعمار، و عدالت اقتصادی و استثمار واقع است... باید تا رسیدن به هدف، نهضت را هر چه شورانگیزتر ادامه دهد»، ۲ انگیزه مخالفین جهت مبارزه را دو چندان می نمود. تبلور تأثیر و انعکاس این سخنان را می توان در شعارهای مردم از جمله «استقلال، آزادی و جمهوری اسلامی» مشاهده نمود که به عنوان محبوبترین شعار مردمی، حکایت از میزان تأثیر پیام امام (ره) داشت.

مبارزه با استعمار و استکبار

بعد دیگر مبارزات امام را مبارزه با استعمار و استکبار تشکیل می‌داد. سخنانی چون «هدف، مستقل نمودن کشور و قطع ایادی و سلطه خارجی و داخلی متکی به خارج و نیز قطع سلطه سیاسی و نظامی و فرهنگی و اقتصادی است...»^۳ و یا «من از خداوند تعالی استقلال کشور و آزادی ملت را خواستار و کوتاهی دست اجانب و ستمکاران را امیدوارم...»^۴ و به کار رفتن مکرر مبارزه با وابستگی، نشان از محوری بودن این بعد از مبارزات داشت.

این وجه از سخنان و مبارزات امام، ضمن تقویت مبارزات ضدامپریالیستی، منجر به گسترش و شکل‌گیری ابعاد تازه‌ای از اسلام سیاسی نیز گردید. این جریان و یا گفتمان سیاسی، یکی از علل عقب ماندگی مسلمانان را دخالت استعمارگران در امور داخلی این کشورها دانسته و بنابراین با گرایش ضدغربی به دنبال کاهش و یا قطع وابستگی به کشورهای استعماری است. بر این اساس می‌توان گفت امام با ترسیم دولتی مبتنی بر اسلام با محوریت ضد استعماری و تفکیک-ناپذیری دین و سیاست، باعث گسترش تدریجی این جریان سیاسی گردید.

این موضوع ضمن آن که زمینه مشارکت فقها و روحانیون را در آینده شکل داد، باعث محوری شدن مذهب و بی‌بدیل شدن نقش رهبری ایشان در انقلاب نیز گردید. به عبارتی جنبش امام به ارتباط مذهب و سیاست رنگ و بوی تازه‌ای داد و با تغییر در این رابطه، به انقلاب اسلامی بعد مذهبی بخشید. طبیعی است این موضوع برای مردمی که اکثریت آنان به اسلام گرایش داشتند، جاذبه زیادی داشت. امام با بیان این که راه‌هایی هر ملتی از چنگال استعمار، مذهب است،^۵ بسیاری از مسائل سیاسی را با مذهب تلفیق نمود و راه برون رفت از آن مشکلات را مذهب معرفی کرد.

بسیج توده‌ها توسط رهبری

بسیج توده‌ها نیز از دیگر آثار و نتایج مبارزات امام (ره) می‌باشد. جامعه توده‌ای جامعه‌ای است که در آن افراد بدون رهبری علیه حکومت و یا نظام سیاسی مبارزه می‌کنند. هانا آرنه یکی از نظریه پردازان مهم در این رابطه، نقش نخبگان را عاملی مهم در بسیج توده‌ها می‌داند. به طور کلی جوامع توده‌ای جوامعی بی‌شکل و گاه بی‌هویت هستند که وجود یک رهبر می‌تواند آنها را به وسیله ایدئولوژی، دین و یا حتی نژاد بسیج کرده و آنها را رهبری کند. مصداق این موضوع در رابطه با رهبری امام در مبارزات قبل از انقلاب نیز قابل مشاهده است.

از آنجا که در دوره پهلوی، نظام فاقد توسعه سیاسی بوده و در شرایطی که مبارزات به صورت پراکنده در جریان بود و مردم نمی‌توانستند در قالب حزب و دیگر مکانیزم‌ها خواسته‌های خود را به گوش حکومت برسانند، امام با سلاح مذهب و اسلام منجر به بسیج مردم گردید و به عنوان رهبری مذهبی ضمن انسجام بخشیدن به مبارزات، رهبری مردم و توده‌ها را نیز به دست گرفت. امام حتی در دوره تبعید نیز به مدیریت حرکت‌های اعتراضی می‌پرداخت. او از خارج همچنان به محکوم کردن شاه به علت «ظلم» و اجحاف ادامه می‌داد.^۶ چنانچه در سال ۱۳۴۶ و در واکنش به جشن‌های تاجگذاری طی پیامی خطاب به حوزه‌های علمیه گفت «می‌دانم دستگاه جبار چه خواب‌های خطرناکی برای اسلام و مسلمین دیده است... شما علما و روحانیون در نظر آنان مجرم هستید... کاخ‌نشینان باید در شهوات و هرزگی‌ها غوطه‌ور شوند تا خوش خدمتی کنند... مگر آنکه از جنایت و خیانت‌های آنها به اسم ترقی و پیشرفت تمجید کنند...»^۷ در واقع امام از راه دور نیز، انقلاب را رهبری می‌کرد و مهمترین عامل بسیج انقلابیون بود.

سخن نهایی

ویژگی‌های خاص امام در رهبری و مدیریت انقلاب باعث شد تا بسیاری به رهبری منحصر به فرد او اذعان داشته باشند و در مسیری گام نهند که رهبری آن بر عهده امام بود. گرچه امام در مشی سیاسی و مبارزاتی خود سازش‌ناپذیر بود؛ اما بسیاری از افراد و گروه‌های سیاسی حتی گروه‌های غیرمذهبی مجذوب اندیشه‌ها و مبارزات او شدند و رهبری بلامنازع او بر انقلاب را پذیرفتند.

فهرست منابع

۱. سیدجلال‌الدین مدنی، تاریخ سیاسی معاصر ایران، جلد ۱، قم، دفتر انتشارات اسلامی، چاپ هفدهم، ۱۳۹۱، ص ۲۷۲.
۲. روح‌الله خمینی، صحیفه امام، ج ۳، ص ۱۵.
۳. همان، ص ۴۶۸.
۴. همان، جلد ۲، ص ۱۳۷.
۵. همان، ج ۳، ص ۴۲۲.
۶. فرد هالیدی، ایران، دیکتاتوری و توسعه، ترجمه محسن یلفانی و علی طلوع، تهران، انتشارات علم، ۱۳۵۸، صص ۲۰۶-۲۰۷.
۷. مدنی، همان، صص ۲۷۳-۲۷۴.

آدرس مطلب :

<https://www.cafetarikh.com/news/48204/رهبیری-منحصر-فرد-خمینی>